

zapoznaly zebranych z referatem „Banki spółdzielcze w Wielkopolsce. Rola i miejsce w gospodarce regionu”. „Nazwy monet na obszarze Wielkopolski przy końcu XVIII wieku” były przedmiotem rozważań mgra Zbigniewa Bartkowiaka, a „Historię notowań kursów akcji BZ WBK na GPW w Warszawie” zaprezentował dr Eryk Łoń. Konferencję zakończył referat mgra Pawła Ignaczaka „Sztuka dla mas. Banknoty polskie 20-lecia międzywojennego”. Niektóre referaty wywołały burzliwe dyskusje, które przenosiły się na czas i miejsca przeznaczone do regeneracji ducha i ciała po bardzo napiętym programie konferencji.

Agnieszka Murawska

Pieniądze, kultura, społeczeństwo

W dniach 25–27 maja 2009 r. w Łądku Zdroju odbyła się kolejna konferencja zorganizowana przez Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego z cyklu *Colloquia Anthropologica et Communicativa*. Poprzednia dotyczyła tematyki tabu, etykiety i dobrych obyczajów, a przygotowane przez badaczy z różnych dyscyplin referaty zostały opublikowane w 2009 r. pod redakcją Piotra Kowalskiego i wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego pod tytułem *Tabu, etykieta, dobre obyczaje*.

Konferencja tegoroczna dotyczyła innej problematyki, którą wyznaczyła formuła *Money, banknotes and other means of exchange. Money in discourses of culture*. Jak poprzednia, ta również była spotkaniem przedstawicieli różnych naukowych dyscyplin: filologii, językoznawstwa, antropologii kulturowej, historii kultury, pedagogiki, socjologii, kulturoznawstwa. Nieco niezręcznie jest pisać o konferencji, na której występowało się także z własnym referatem. Myślę jednak, że czytelników „Wiadomości Numizmatycznych” zainteresuje a może nawet zadziwi, w jak rozmaitych kontekstach pojawia się problematyka pieniądza w badaniach przedstawicieli różnych nauk.

Sesja dnia pierwszego zatytułowana została „Nieco historii”. Otworzył ją mój referat „Od talara do dolara — historia globalna”. Dzisiejszy kryzys globalny jest zdaniem wielu także kryzysem amerykańskiego dolara. Zastanawiając się nad charakterem i przyczynami dzisiejszej kryzysowej sytuacji,

doszedłem do wniosku, że wyjaśnień szukać należy nie tylko w sytuacji współczesnej, lecz także w odległej przeszłości. Wystąpienie Małgorzaty Czapigi zatytułowane zostało „O skarbach czyhających w labiryncie”. Dotyczyło filmu rosyjskiego reżysera Andrieja Tarkowskiego, *Stalker*, którego bohaterzy odbywają tajemniczą podróż w poszukiwaniu równie tajemniczego celu, skarbu, który ma radykalnie odmienić ich życie. Pragnienie i wiara w tę odmianę przypomina chyba tych, którzy wyruszyli kiedyś na podbój Ameryki w poszukiwaniu „Krainy Złota” lub „Góry Srebra”. Adrian Miancki przedstawił referat „Motyw a gatunek. O skarbach w tradycyjnej prozie ludowej”. Tu skarbem może być pól królestwa, diamentowa góra, magiczne talary, które po wydaniu same wracają do właściciela, magiczna sakiwka pełna złota czy żarzące się węgle z paleniska, które mogą okazać się rozpalonym złotem. Znaczenie skarbu w prozie ludowej wyznacza zaś forma gatunkowa przekazu ludowego. Małgorzata Święcicka w wystąpieniu „Pieniądz w języku — koncepcja badań” mówiła o tym, jak w języku wyrażany jest pieniądz i związana z nim problematyka. Różne elementy i aspekty językowe odpowiadają różnym funkcjom, znaczeniom i aspektom, jakie pieniądz posiada i posiadał w różnych kontekstach społecznych i kulturowych. W literaturze ekonomicznej spotykamy się z kilkoma głównymi funkcjami pieniądza. W języku napotykaamy znacznie bardziej złożone i rozbudowane pole semantyczne, które pozwala mówić o równie złożonej problematyce społecznych ról i kulturowych znaczeń. Referat „O pieniądzu słów kilka, czyli jednostki miar w pierwszej polskiej książce arytmetycznej” Jerzego Biniewicza dotyczył pracy z 1538 r., *Algorismus, to jest nauka liczby, polską rzeczą wydana przez Tomasza Klosa*. Autor wystąpienia przedstawił starania badacza z epoki Renesansu, by za pomocą matematyki wypracować metody pozwalające na uporządkowanie i przeliczanie ówczesnych licznych i rozmaitych jednostek wagowych, rachunkowych i pieniężnych. Referat „Ewolucja pojęcia pieniądza i jego reprezentacji leksykalnej w wybranych językach indoeuropejskich” Waldemara Zarskiego uświadamia między innymi to, jak przydatne mogą być analizy językoznawców dla rekonstrukcji odległych

w czasie i nieistniejących już dzisiaj form i funkcji pieniądza.

Sesja drugiego dnia nazwana została „Potęga wymiany (kupić-sprzedać-skorumpować)”. Rozpoczęła się referatem „Bezценne. Poza logiką wymiany”. Dariusz Czaja mówiąc o przeszczepach ludzkich narządów poruszył tym samym problematykę dla pieniądza kluczową — granic leżącej u podstaw pieniądza logiki wymienialności, racjonalności i współmierności wskazując na bezcenność i niewspółmierność pewnych dóbr i wartości. Bartosz Jastrzębski w wystąpieniu „Pieniądze w strukturze codzienności” mówiąc o przestąpieniu pomiędzy łazienką, kuchnią i sypialnią poszukiwał odpowiedzi na pytanie: Jak bardzo pieniądz wkracza w naszą codzienność? Następne referaty przedstawiają kolejne obszary społecznego i kulturowego uwikłania i swoistej obecności pieniądza. Pierwszy, Lecha Nijakowskiego zatytułowany jest „Płatna miłość. Reprezentacje prostytutki w kulturze masowej i pornografii”. Drugi, Violetty Wróblewskiej, to „Żądza pieniądza w polskiej literaturze kryminalnej po 1989 roku”. Maria Bujnicka postanowiła zaś porównać ze sobą dwa różne dotyczące pieniądza dyskursy, stąd zaproponowany przez nią tytuł wystąpienia „Pieniądze w pismach klasyków i w mądrości ludowej”. Referat Marcina Brockiego „Pieniądz jako nośnik znaczeń, pamięci i element relacji społecznych” wprowadza w bogatą problematykę pieniądza podejmowaną w pracach antropologii społecznej, kulturowej, etnografii od klasyków do autorów współczesnych. Anna Wieczorkiewicz w „Utopijnej wymianie w turystyce” porusza zagadnienie obecności, czy raczej szczególnej nieobecności pieniądza w kreowanym micie tubylców ofiarujących przybyszom bezinteresowną gościnę. „Potęga i urok zakupów” Janusza Barańskiego to próba zrozumienia natury ważnej praktyki kulturowej, jaką są zakupy, przy czym zainteresowanie autora dotyczy przede wszystkim zakupów zwyczajnych, codziennych, a nie tych szczególnych, robionych przy okazji rozmaitych świąt. Stanisław Beres w „Twórczości za pieniądze bezpieki” wprowadził nas w jeszcze inną problematykę pieniądza, gdy w nieodległych czasach PRL-u był on narzędziem politycznej inwigilacji i korupcji literackich środowisk. Magdalena Machowska mówiąc o zebrzących

Cyganach rumuńskich w Krakowie ukazała w jeszcze innej roli sam pieniądz oraz kolejne jego społeczno-kulturowe konteksty i znaczenia. Włodzimierz Pessel w „O tym jak pieniądze nie dały szczęścia Islandii” przedstawił kolejną historię pieniądza, tym razem we współczesnych realiach odległego od Polski północnoeuropejskiego kraju, ujawniającą jeszcze inne uwikłania pieniądza w praktyki i dyskursy ekonomiczne, polityczne, społeczne i kulturowe.

Sesja ostatnia dnia trzeciego zatytułowana została „Etyka i pieniądze”, a rozpoczął ją referat Franciszka Rosińskiego, „Pieniądze i bogactwo w czasach biblijnych”, w którym autor przedstawił problematykę pieniądza w tekstach Starego i Nowego Testamentu a także pieniądze i związane z nimi praktyki czasów biblijnych. Bogusław Bednarek w „Mamonie w wielkim zwierciadle przykładów” ukazuje z kolei wizerunek pieniądza, jaki budowały egzempla, formy literackie, które kształtowały przez stulecia umysłowość Europejczyków i ich stosunek do wielu praktyk pieniężnych, od lichwy do jałmużny. Jolanta Ługowska z kolei przedstawiła referat „Motyw pieniądza w literacko-pedagogicznym dyskursie Janusza Korczaka”. Referentka wprowadziła nas w kolejny rozległy i ważny obszar problematyki pieniężnej w myśli i pracach pedagogów, starających się przybliżyć trudne pieniężne kwestie dzieciom, przekazując im zarówno wiedzę, jak i ucząc ich odpowiedzialności za własne wybory, decyzje i zachowania. Wystąpienie Krystyny Modrzejewskiej „Pieniądze, szaleństwo i władza w dramacie Jeana Giraudoux *Wariatka z Chailloir*” dotyczyło dzieła, które w artystycznym krzywym zwierciadle przedstawia historię niezwyklego przedsięwzięcia — Towarzystwa Eksploatacji Złóż Paryskich, gdzie zaangażowani szacowni obywatele wydają się być pozbawieni zdrowego rozsądku a jedynie tytułowa wariatka mogłaby nauczyć świat rozumowi. Historia wydawać się może podobna do tych, które obserwujemy wokół siebie, dopóki będziemy świadkami imponujących giełdowych hoss i sukcesów poprzedzających równie imponujące kryzysy i krachy. Na koniec Jędrzej Morawiecki zaprezentował „Pieniądz pieczęcią Antychrysta”, historię i współczesność wspólnoty religijnej, jaką na Syberii utworzyli ludzie szukający praw-

dziwego Chrystusa a uciekający przed światem, którym rządzi Antychryst, Cerkiew, Pieniądz, System. Próbują oni tworzyć wspólnotę żyjącą bez pieniędzy, ale nawet schronienie w odległej Syberii nie pozwoliło uwolnić się od nich całkowicie. Odwiedzający ich turyści zmuszeni są płacić za ten przywilej pieniędzmi.

Konferencja ukazała, w jak liczne i rozmaite konteksty wkiłany jest pieniądz w społeczno-kulturowych praktykach i dyskursach, jak różnorodne przyjmuje i pełni w nich rolę i znaczenia. A przecież to tylko obraz niepełny,

wybrane fragmenty i zagadnienia. Zajmujący się pieniądzem ekonomiści, archeolodzy, historycy czy historycy sztuki uzupełniliby go o dalsze istotne tematy dotyczące na przykład ikonografii pieniądza czy też jego funkcji ekonomicznych. A jednak nawet ten, nie pretendujący do kompletności, zaprezentowany na konferencji zestaw referatów uświadamia nam, jak złożona, zawiła i zróżnicowana jest problematyka pieniądza.

Adam Nobis